

ישתנה דינו, לכן אמינא שדין זה באמת תלי' בהמחלוקת שבקנין גופי' כמבואר בב"י סי' ל"ט ה"ב דעת הרמב"ן בשם קצת גאונים והתו' בדבריהם בכתו' אפשר דנמי אזלי בשיטה זו, אכן לדידן הסכמת הפוסקים שא"י לטעון פרעתי על עידי קנין פשיטא דה"ה על עידי שרפה באונס, ולהכי סתמו הפוסקים בסי' מ"א, ומעתה ודאי אין ראי' לדינא שהרי כתבו תו' תירוצ' על קושייתם, ואדרבה בכ"מ לא הזכירו אלא תי' השני וק"ל.

ועל אודות בקשת האלמנה מאחי בעלה ז"ל, מפני שאין כעת בידי להשיב כדבעי שמתו הדברים בפי המכ"ז. ובזה אקצר, שנותרו לא יבצר, ואצא בשלו' מאד"ה ומנאי א"נ לנצח ודו"ש.

הק' מאיר פוזנער

אמרינן עלי' רמ"י מילתא דאם איתא דפרע איבעי לי' לאודועי לסהדי או למיכתב תברא ואיהו הוא דאפסיד אנפשי' וה"ה שטר זה דמכ"ש לכתובה עומד אחרי שהעדים יודעים שנשרף באונס, ורמזתי להתו' הנ"ל, שהרי שם כ' ואכתי יש לדקדק דכיון דרשאינן ב"ד ליכתב סתמי' לכתובה קאי כמו קנין ואמאי לא יכתבו לו אחר ואפי' שיצא מב"ד, ודבר זה הי' קשה בעיני וכו' עד שמצאתי להרב רבי ישעי' הוקשה לו קושיא זו ותירץ מסתמא לאו לכתובה קאי שהרבה בני אדם וכו' או שואלין לב"ד שיכתבו להם והלה פרעו לאלתר ואין כתובין אלא א"כ שואל להם המלווה בפני הלוח וכו' ע"ש, וזה ניחא על פסק ב"ד משא"כ שטר זה שלעיני עדים נשרף באונס והעדים רשאים ליכתוב לו אחר, לע"ד יותר נראה עומד לכתובה מקנין ומה"ת

סימן נב

העברת המת למקום אחר לצורך ברכת כהנים

בא הדבר לידי מעשה, כי לא נשאלתי כלל האיך להתנהג ומתוך כך הי' כל הקהל נעדי ברכת כהנים בשעת התפילה, אבל נתתי אל לבי אילו בא² מעשה לידי שהיו שואלים אם רשאים הישראלים להוציאו לשכונה אחרת כדי שיבאו הכהנים לבהכ"נ לברך את העם, האיך להשיב שואלי דברי.

מעשה אירע פה ק"ק קישכערג¹ שנת תקל"ב לפ"ק בחג המצות יום השני נפטר אורח הנוטה ללון, ובית המלון שנפטר שם הי' מחובר באוהל עם הבית הכנסת, באופן שלא היו הכהנים רשאים לבא לבהכנ"ס, ומיתתו הי' לאחר שהאיר היום, באופן שאין קוברין אותו עד אחר האכילה, ובאמת לא

1 כנראה קהילת קעניגסברג שבה כיהן רבינו החל משנת תקכ"ז ושם ישב ט"ו שנים.

2 עי' ב"ב ק"ל ע"ב וברשב"ם שם ד"ה עד דאמינא.

שאסור לכהנים לזלזל בכבוד המת, אלא ש"מ הואיל דעכ"פ המת שם מזיק עליו והכהנים אינם מתכוונים כלל בהוצאתם לביישו לזלזל בכבודו כי אם לסלק מעליהם היזיקם הוי דומיא דח"מ (סי' תכ"א³) דפטור כשקבל על חברו ולא בירר דפטור הואיל ולא נתכוון לביישו, ונהי דשם משמע לכתחילה לאו שפיר עבד, היינו משום דהי' לו לחוש דילמא לא יתברר הדבר ולא יהנה לסלק הזיקו, משא"כ היכא שודאי מסלק היזקו בבושת חברו, פשיטא דשרי הואיל ולא נתכוון לביישו, ואינו דומה (לסי' שפ"ח⁴ בסמ"ע סק"ט), דשם הוי היזק ממש, משא"כ בהיזק בושת דהכל תלוי בהכונה⁵ ודו"ק, ולכך לא כתב אלא שאינם יכולים לכוף הקרובים, משום דאין שם מזיק על הקרובים הואיל והם אנוסים עפ"י המנהג, משא"כ אם אין הקרובים משגיחים בזה, או כמו בנידון דידן שאין לו כלל קרובים פשיטא דשרי.

ואף דקצת משמע נמי מדברי המהרי"ל דאף אם הכהנים רוצים לשכור פועלים ולהוציאו יכולים הקרובים למחות, מדלא ביאר ההיפוך שכזה רשאים הכהנים לעשות, לזה י"ל שאני בזה, נהי דהספידא וקבורה

והנה דין זה מקורו (בש"ע³ סי' שע"א בהג"ה) יע"ש, והנה לפי דברי הב"ח שפסקי' שם בנפל הואיל ולא שיין כבוד לגבי' יש על הקרובים שם מזיק ועליהם להרחיק ולהוציאו יש לדקדק מלשון ההג"ה ומלשון המהרי"ל⁴ כאשר העתיקו הב"ח [המהרי"ל עצמו אין בידי לעיין בון] דהוא הדין היכא שמת אורח שאין לו קרובים כלל, והוא מזיק להם דיכולים הכהנים לשכור פועלים להוציאו לא מיבעי' לטעם הא"נ שכ' המהרי"ל לטהרו בביתו, זה ודאי לא שיין באורח כזה, אלא אפי' לטעם הראשון דאפשר דשיין נמי באורח, מ"מ הואיל וליכא כאן קרובים שיהא הדבר נגד כבודם לא חיישינן לבזיון המת, והראי' מדלא כ' המהרי"ל דאסור להוציא משום בזיון המת, דהא פסקינן בסי' שד"מ⁶ הספידא יקרא דשכבי על פי פשיטות הגמ' פ' נגמר הדין⁷ והטעם הראשון שכ' מהרי"ל להשמיע עליו רבים, ודאי בכלל הספידא הוא, וטעם השני א"נ לטהרו בביתו ודאי בכלל קרובה הוא שכתבו תוס' סנהדרין (מ"ו ע"ב ד"ה קבורה) דודאי בזיון המת הוא, וא"כ קשה מדוע לא כ' לשון אסור, ונ"מ אפי' אם הקרובים מוחלים על כך

3 יו"ד סי' שע"א סעי' ד'.

4 סוף הסימן ומובא בט"ז שם ס"ק י"א ובש"ך ס"ק י"ז.

5 שו"ת מהרי"ל מהדורת "מכון ירושלים" סי' ס"ה.

6 כ"ה בטור יו"ד סי' שד"מ ובשו"ע שם סעי' ט' מביא הנפ"מ.

7 סנהדרין מ"ו ע"ב.

8 סי' תכ"א סעי' א' בהג"ה.

9 לא ברור הקשר למ"מ זה. ואולי כוונתו לסי' שפ"ח סעי' ה' בהג"ה שכתב דלא מיקרי מוסר אלא במתכוין להזיק אבל לא במתכוין להוציא את שלו. ויש חולקין וס"ל דמיקרי מוסר וחייב לשלם כל היזקו עכ"ל. גם בביאור הגר"א ס"ק ב' מחלק בין בושת לתשלומי ד' דברים עיי"ש.

10 ב"ק פ"ו ע"ב.

משום יקרי' דשכבי מ"מ בזיונו בזיונם נמי הוי'—ולו יהא כמו רקק בעני בן טובים דחייב משום בושת המשפחה, וכיון שהדין נותן שאין הכהנים יכולים לכוף הקרובים להוציאו, ממילא שוב אף הם יכולים למחות בם מלהוציאו, ואפשר אף זה אין במשמעות כוונתו וזה נמי שרי, אבל ודאי בנידון דידן שאין לו שום קרובים [און] שהקרובים מוחלים ודאי יש לדקדק מלשונו דשרי.

אך כל זה לשיטת הב"ח משא"כ לשיטת הט"ז¹¹ שמשיג שם על הב"ח¹² ואינו נותן כלל שם מזיק לא על הקרובים ולא על המת הואיל וההיזק ממילא אתא, ולמד הדבר מש"ע חו"מ (סי' קנ"ה סעיף ל"ב) ע"ש¹³ ומכח זה מגי' בלשון מהרי"ל ומוחק תיבת דהואיל ונהיג נהיג, אלא דאנוס הוא ר"ל הואיל ואתא ממילא, אף דלשון הט"ז מגומגם קצת מ"מ נראה כן כוונתו, ומכח זה פסק בנפל אין הקרובים מחוייבים להוציאו, ולשיטתו כיון דאין כאן שום מזיק קשיא מאוד מדוע לא ביאר נמי דאסור להוציאו ולולול בכבוד המת חנם אפי' בלא כבוד הקרובים¹⁴.

ובאמת לענ"ד יש להשיב ע"ד הט"ז, ודברי מהרי"ל פשוטים וברורים, דהנה זה הדין שהביא הט"ז לראי' הוא ממתני' דב"ב

(כ"ה ע"ב) דפסקינן הלכתא כר' יוסי דסובר הכי, ושם (כ"ד ע"ב) איתא מתני' מרחיקין את האילן וכו' ואיתא שם דאפי' האילן קדים קוצץ ונותן דמים. והובא בטור (סי' הנ"ל). ולמד משום המרדכי¹⁵ הביאו הרמ"א בהג"ה (סעיף כ"ב) דין דשר הגזר ע"ש, הרי דשם אף דהאילן קדים ובהיתר גמור נטע, וכמו כן בהיחידים שעקרו דירתם דבהיתר גמור נעשה וההיזק אח"כ בא ממילא אעפ"כ לא אמרינן זה נוטע בתוך שלו, והיינו משום דביאר בחידושי הרמב"ן שם דלענין הקציצה ודאי יש לחלק בין הזיקא דרבים להזיקא דיחיד כתי' הגמ' ולא שני לך וכו' דדוקא גבי יחיד אמר הת"ק אם האילן קדים לא יקוץ, משא"כ גבי רבים אף אם האילן קדים יקוץ אלא שנותן דמים, ממילא הוא הדין לר"י דהלכתא כוותי' מוכרחין אנו לומר חילוק זה דדוקא גבי יחיד לא חשיב היזק דאתי ממילא אח"כ, וכיון שזה נוטע בתוך שלו, לכך אפי' הבור קדים לא יקוץ, אבל גבי רבים אפי' האילן קדים מודה דיקוץ עכ"פ משום דחשיב לגבייהו מזיק עכ"פ, אלא דבהאילן קדים קוצץ ונותן דמים ובהעיר קדים קוצץ ואינו נותן דמים.

נמצא גבי דינא דמהרי"ל דהי' הדבר נוגע לרבים כהנים, פשיטא דשם מזיק

11 שם ס"ק י"א.

12 ובט"ז משמע דמשיג על תשובת המהרי"ל, דכתב "ואני תמהתי על דברי התשובה הנ"ל", ומכח זה חולק על הב"ח.

13 עי' בנקודות הכסף דמשיג על הט"ז ואומר דאין ראי' מאילן, דהתם אית ליה פסידא משא"כ הכא במת הפסידא זה בכבוד, ובנפל ליכא כבוד.

14 קושייתו צ"ב, דהא הט"ז כתב להדיא דאף דמזיק אין כאן ניזוק יש כאן וזה היינו הקרובים לא חסר כלל מאחר שמדובר בנפל וליכא הענין דכבוד.

15 הגהות מרדכי קידושין סי' תקס"א.

לעצמם עם ברכת כהנים, מ"מ לגבי
הישראלים נקרא המת מזיק לרבים עכ"פ,
וקרובים אין פה שידקדקו על כבודם אפשר
לדון להלכה ולא למעשה דרשאים הישראלים
לסלק מעליהם הזיקם ולהוציאו הואיל ואין
כוונתם לביישו כי אם לסלק הזיקם, ולמעשה
צ"ע יותר, ובנדון המעשה דידן פשיטא הי'
שרי כיון דלא שייך כל הטעמים של כבוד
שהזכיר המהרי"ל אלא שלא בא הדבר לידי
שאלה ותשובה, ע"כ מכת"ק.

עליהם אף במילתא דאתי ממילא, דלו יהא
כמו אילן קדם, אלא דזכינהו הואיל ואנוסים
הם עפ"י המנהג ור"ל דעכ"פ הוי דומיא
דאילן קדים, והואיל ולא שייך בזה קוצץ
ונותן דמים, דבזיון המת לאו מילי דמזדבנו
בדינרי נינהו, לכך פסק שאין עליהם לכופם.
וא"כ ממילא זכינו לנ"ד כיון
שהישראלים שבעיר רבים נינהו, ונהי
דלהכהנים לא איכפת להו בהליכה
לבהכנ"ס, הואיל ומאספים ומתפללים

סימן נג

מו"מ בין הגרע"א ובעל בית מאיר בענין עסק קידושין*

שאלה מק"ק שלאנק

רעדין פאן איינעם וואס האט חתונה
גימאכט, ער האט ניכט קענין דאס גלאס צו
ברעכין, דא האט ער געווינעזען דאס האר
קאן צו ברעכין, נאך דעם פאנגט ער אן פאן
איינעם וואס האט קערצליך חתונה גימאכט,
ער האט ניט קענין לי זאגין. [תרגום: היינו
ביחד בחורים ובתולות, התחיל המקדש
לדבר מאחד שהתחתן ולא היה יכול לשבור
את הכוס, והוא הראה שהוא יכול לשבור,
אחרי זה הוא התחיל לדבר מאחד שהתחתן
זה מקרוב ולא יכול היה לומר [את התיבה]
לי].

הנה אירע מעשה בקהילתינו שהיו יחד
בחורים ובתולות, ויצא קול שבחור אחד
קידש בתולה אחת בפני ע"א כשר ג"כ
בחור, והזדקקנו יחד ב"ד הח"מ לדרוש
ולחקור אחר המעשה כדת תורתנו
הקדושה, וחקרנו הכל על בוריו, והנה בא
לפנינו העד ואיימנו עליו ואמר בתורת עדות
בפני המקדש בזה הלשון.

מיר זענין בעזאממען גוועזין בחורים
ובתולות, האט דער מקדש אנגעפאנגען צו

* נעתק מכת"י שנמצא תח"י והוכן לדפוס, בתוספת מ"מ ציונים והקדמה קצרה, ע"י ח"א שליט"א מעיה"ק
ירושלים החפץ בעילום שמו. (אודות כתה"י, ראה בהקדמה לספר כתב וחותם דרע"א).

השו"ת דלהלן בין מרנן הגרעק"א והבית מאיר בענין עסק קידושין, הלכות גדולות שנו שם. חלק מהמו"מ
נרפס בשו"ת רעק"א תנינא סי' מ"ה, אך בא שם המו"מ מעורב, ונחסרו שם הרבה קטעים. עתה זכינו בעזה"י
להעתיקו מב' פנקסי כת"י, ושם מסודרים היטב דברי הגרעק"א ודברי הגאון הבית מאיר, דבר דבור על
אופניו, ונוספו הרבה קטעים חדשים וגם הושלמו קטעים שלא נרפסו בשלימותם, עד שפנים חדשות באו
לכאן, וגם תוקנו הרבה ט"ס, ועתה הדברים מאירים ושמחים כדנפקי מפומא דרבנן. גם הוספנו תרגום לשון
השאלה מלשון אשכנז ללה"ק לתועלת המעיינים.